

Oikeusministeriön vastuullisuusraportti vuodesta 2022

Oikeusministeriön julkaisuja, Toiminta ja hallinto 2023:7

Oikeusministeriön vastuullisuusraportti vuodesta 2022

Oikeusministeriö Helsinki 2023

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Oikeusministeriö

CC BY-NC-ND 4.0

ISBN pdf: 978-952-400-643-9

ISSN pdf: 2490-208X

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2023

Oikeusministeriön vastuullisuusraportti vuodesta 2022

Oikeusministeriön julkaisuja, Toiminta ja hallinto 2023:7		Teema	Toiminta ja hallinto
Julkaisija	Oikeusministeriö		
Yhteisötekijä	Oikeusministeriö		
Kieli	suomi	Sivumäärä	32

Tiivistelmä

Oikeusministeriön toista kertaa laatima vastuullisuusraportti, johon on koottu tietoa siitä, miten oikeusministeriö on edistänyt YK:n kestävän kehityksen Agenda2030-tavoitteiden saavuttamista vuonna 2022. Valtiokonttori suosittaa kaikkia valtion virastoja laatimaan toiminnastaan vastuullisuusraportin vuosittain. YK:n kestävän kehityksen Agenda2030-tavoitteet ovat Valtiokonttorin ohjeistaman vastuullisuusraportoinnin perusta.

Asiasanat vastuullisuus, kestävä kehitys, kestävyys, Agenda 2030

ISBN PDF 978-952-400-643-9 **ISSN PDF** 2490-208X

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-643-9>

Justitieministeriets ansvarsrapport för år 2022

Justitieministeriets publikationer, Verksamhet och förvaltning 2023:7		Tema	Verksamhet och förvaltning
Utgivare	Justitieministeriet		
Utarbetad av	Justitieministeriet		
Språk	finska	Sidantal	32
Referat	Justitieministeriets ansvarsrapport för andra gången innehåller information om hur justitieministeriet har främjat uppnåendet av FN:s Agenda 2030 för hållbar utveckling 2022. Statskontoret rekommenderar alla statliga ämbetsverk att årligen utarbeta en ansvarsrapport om sin verksamhet. FN:s Agenda 2030 för hållbar utveckling utgör grunden för ansvarsrapporteringen enligt Statskontorets anvisningar.		
Nyckelord	ansvarighet, hållbar utveckling, hållbarhet, Agenda 2030		
ISBN PDF	978-952-400-643-9	ISSN PDF	2490-208X
URN-adress	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-643-9		

Sisältö

1	Kestävä kehitys oikeusministeriössä	6
1.1	Tavoitteet kestäväen kehityksen edistämiseksi	7
1.2	Kestäväen kehityksen hallintotapa.....	8
2	Perus- ja ihmisoikeudet turvaava demokraattinen ja yhdenvertainen yhteiskunta (SDG:t 5, 10 ja 16)	10
2.1	Kehitämme demokratiaa ja perus- ja ihmisoikeuspolitiikkaa	11
2.2	Tuemme avointa ja yhdenvertaista osallistumista ja hyviä väestösuhteita, vähennämme syrjintää, rasismia ja vihapuhetta.....	12
2.3	Huolehdimme vaalijärjestelmän toimivuudesta.....	13
3	Toimiva oikeusvaltio (SDG:t 5, 8, 10 ja 16)	15
3.1	Turvaamme oikeuslaitoksen toimintakyvyn ja tuomioiden täytäntöönpanon	15
3.2	Luomme oikeuspolitiikan linjoja	16
3.3	Kehitämme säädöspolitiikkaa	17
3.4	Vähennämme rikollisuutta panostamalla korruption, ihmiskaupan ja naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseen.....	18
3.5	Vahvistamme oikeuksiin pääsyä ja parannamme rikoksen uhrin asemaa.....	20
4	Aktiivinen toiminta kestäväen kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi (SDG:t 5, 8, 10, 12, 13 ja 16)	22
4.1	Oikeusministeriön henkilöstön yhdenvertaisuus	22
4.2	Lisäämme systemaattisesti kestäväen kehityksen painopisteiden tunnistamista omassa työssämme.....	23
4.3	Tunnistamme vaikuttavimmat kestäväen kehityksen toimet ja toteutamme ne esimerkiksi yhteiskuntasitoumusten avulla.....	24
4.4	Otamme huomioon eri ihmisryhmät oikeushallinnon toiminnassa. Emme jätä ketään jälkeen.....	25
4.5	Hallinnonalamme hiilijalanjälki on vuonna 2035 yli 35 % pienempi vuoteen 2019 verrattuna	26
5	Oikeusministeriön jalanjälki eli toiminnan negatiiviset vaikutukset	27
6	Kuvaus raportin laadintatavasta	32

1 Kestävä kehitys oikeusministeriössä

Oikeusministeriö ylläpitää ja kehittää oikeusjärjestystä ja oikeusturvaa, vahvistaa demokratian rakenteita ja turvaa kansalaisten perusoikeudet. Ministeriö vastaa keskeisten oikeusjärjestystä ylläpitävien lakien valmistelusta ja oikeuslaitoksen toimintakyvystä. Tuomiovalta kuuluu riippumattomille tuomioistuimille.

OIKEUSMINISTERIÖSSÄ ON NELJÄ OSASTOA JA ESIKUNTA

1. Demokratia- ja julkisoikeusosasto, joka muodostuu neljästä yksiköstä: demokratia ja vaalit, EU-oikeus ja tietosuojat, itsehallinto ja yhdenvertaisuus sekä julkisoikeus.
2. Hallinto- ja ohjausosasto, jonka kolme yksikköä ovat henkilöstö, ohjaus, tieto sekä erillisenä toimintona hallinnolliset tukitoiminnot.
3. Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto, jonka kolme yksikköä ovat rikosentorjunta ja seuraamukset, rikosoikeus sekä rikosprosessi.
4. Yksityisoikeus- ja oikeudenhoito-osasto, jolla on neljä yksikköä: kansainvälinen oikeusapu, oikeusturvapalvelut, siviilioikeus sekä yksityisoikeus ja maksukyvyttömyys.
5. Osastoihin kuulumaton esikunta. Esikunnassa on neljä yksikköä: johdon tuki, viestintä, EU- ja kansainväliset asiat sekä lainsäädännön kehittäminen ja tarkastus. Lisäksi esikuntaan kuuluu tarkastusjohtaja.

Oikeusministeriö on sitoutunut noudattamaan kestävän kehityksen periaatteita toiminnassaan. Kestävän kehitystä edistetään osana ministeriön perustehtäviä kuten säädösvalmistelussa, hallitusohjelmahankkeiden toimeenpanossa ja kansainvälisessä yhteistyössä. Lisäksi kestävän kehityksen kehitykseen ja vastuullisuuteen liittyvät teemat huomioidaan hallinnonalan tulosohjauksessa, talousarviovalmistelussa sekä osana ministeriön toiminnan kehittämistä.

Valtiokonttorin vastuullisuusraportointia koskevan ohjeistuksen mukaisesti vastuullisuusraportoinnissa raportoidaan niistä Agenda 2030 asetetuista kestävä kehityksen tavoitteista, joita organisaatio voi omalla toiminnallaan edistää merkittävimmin. Tätä kuvataan Valtiokonttorin ohjeistuksessa organisaation kädenjälkenä. Tässä vastuullisuusraportissa luvuissa 2, 3 ja 4 kerrotaan oikeusministeriön kädenjäljestä. Lisäksi vastuullisuusraportoinnissa raportoidaan niistä ekologisista, sosiaalisista ja taloudellisista vaikutuksista, joita organisaation toiminnasta aiheutuu toimintaympäristöön. Tämä on organisaation jalanjälki. Oikeusministeriön jalanjälkeä käsitellään luvussa 5.

1.1 Tavoitteet kestävä kehityksen edistämiseksi

Oikeusministeriön kestävä kehityksen edistämistä ohjaa oikeusministeriön kestävä kehityksen visio ja painopisteet, jotka hyväksyttiin loppuvuodesta 2020 ministeriön osastopäällikkökokouksessa. **Oikeusministeriön kestävä kehityksen visio vuodelle 2030 on demokraattinen, perus- ja ihmisoikeudet turvaava oikeusvaltio sekä kestävä oikeushallinto.** Vision mukaan suomalainen demokratia nojaa oikeusvaltioon, jossa perustuslaki ja kansainväliset sitoumukset antavat vahvan suojan perus- ja ihmisoikeuksille. Oikeusvaltion ytimessä on laadukas, perus- ja ihmisoikeudet turvaava lainsäädäntö, jota sovelletaan riippumattomissa tuomioistuimissa. Lisäksi Suomi on yhdenvertainen ja sen oikeushallinto on sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä. Visioon pääsemiseksi oikeusministeriöllä on toiminnassaan kolme kestävä kehityksen painopistealuetta.

KOLME KESTÄVÄN KEHITYKSEN PAINOPISTEALUETTA

1. Perus- ja ihmisoikeudet turvaava demokraattinen ja yhdenvertainen yhteiskunta

Oikeusministeriössä kehitetään demokratiaa sekä perus- ja ihmisoikeuspolitiikkaa. Lisäksi tuetaan avointa ja yhdenvertaista osallistumista ja hyviä väestösuhteita, vähennetään syrjintää, rasismia ja vihapuhetta. Ministeriö huolehtii myös vaalijärjestelmän toimivuudesta.

2. Toimiva oikeusvaltio

Ministeriössä turvataan oikeuslaitoksen toimintakykyä sekä tuomioiden täytäntöönpanoa. Luodaan oikeuspolitiikan linjoja ja kehitetään säädöspolitiikkaa. Tavoitteena on myös vähentää rikollisuutta panostamalla korruption, ihmiskaupan ja naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseen. Oikeusministeriö vahvistaa oikeuksiin pääsyä sekä parantaa rikoksen uhrin asemaa.

3. **Aktiivinen toiminta kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi**

Oikeusministeriössä toimitaan aktiivisesti, jotta asetetut tavoitteet saavutetaan. Kestävän kehityksen painopisteiden tunnistamista omassa työssä lisätään systemaattisesti. Vaikuttavimmat kestävän kehityksen toimet tunnistetaan, ja niitä toteutetaan esimerkiksi yhteiskuntasitoumusten avulla. Oikeushallinnon toiminnassa otetaan huomioon eri ihmisryhmät, eikä ketään jätetä jälkeen. Lisäksi kestävän kehityksen työstä ministeriössä viestitään aktiivisesti. Hallinnonalan hiilijalanjälki vuonna 2035 on yli 35 % pienempi vuoteen 2019 verrattuna.

Painopisteiden tarkemmat käytännön toimet, sekä sitoutuminen YK:n kestävän kehityksen tavoitteisiin esitellään raportin luvuissa 2–4.

1.2 Kestävän kehityksen hallintotapa

Oikeusministeriössä toimii ministeriön sisäinen kestävän kehityksen verkosto. Verkosto koordinoi ministeriössä Agenda2030:n tavoitteiden toteutumista sekä tukee valtioneuvostotasoista kestävän kehityksen työtä. Verkoston tekemät ehdotukset käsitellään oikeusministeriön osastopäällikkökokouksessa ja verkosto raportoi kestävän kehityksen toteutumisesta säännöllisesti oikeusministeriön johdolle. Verkosto tekee tiivistä yhteistyötä oikeusministeriön jätesuunnittelutyöryhmän kanssa, jotta työryhmän toiminta on linjassa kestävän kehityksen laajempien tavoitteiden kanssa.

Oikeusministeriön hallinnonalaan kuuluvat omina kirjanpitoyksikköinä tuomioistuinlaitos, Syyttäjälaitos, Rikosseuraamuslaitos, Ulosottolaitos (sisältäen Konkurssiasiamiehen toimiston) ja Oikeusrekisterikeskus. Oikeusministeriön kirjanpitoyksikköön kuuluvat oikeusapu- ja edunvalvontapiirit, Onnettomuustutkintakeskus, Kuluttajariitalautakunta, Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti ja konkurssiasiamies sekä oikeusministeriön yhteydessä toimivat itsenäiset ja riippumattomat tasa-arvo-, tietosuoja-, tiedusteluvalvonta-, yhdenvertaisuus-, lapsiasia- ja vanhusasiavaltuutetut.

Kestävän kehityksen tavoitteet huomioidaan koko oikeusministeriön hallinnonalan tulosoajauksessa. Hallinnonalan ohjauksessa Agenda 2030 -toimenpideohjelman 17 päätavoitteesta painopisteinä ovat Pää tavoite 5: sukupuolten tasa-arvo, Pää tavoite 10: eriarvoisuuden vähentäminen, Pää tavoitteet: 12 ja 13 vastuullista kuluttamista ja ilmasto- tekoja, Pää tavoite 16: rauha, oikeudenmukaisuus ja hyvä hallinto.

Vuosittain hallinnonalan tulossuunnitteluohjeessa ohjeistetaan päätavoitteisiin liittyvistä yhteisistä keskeisistä tavoiteteemoista. Vuoden 2022 tulossuunnitteluohjeessa yksi yhteisistä tavoitteista on kestävän kehityksen edistäminen. Tavoite on jaettu edelleen neljään tavoitteeseen.

NELJÄ TAVOITETTA KESTÄVÄN KEHITYKSEN PERIAATTEIDEN EDISTÄMISEKSI

1. Kestävää kehitystä koskevan tiedon analysoinnin ja käytön lisääminen
2. Järjestelmällisen häirinnän, uhkailun, maalittamisen ja vihapuheen vastaisen työn vahvistaminen
3. Hallinnonalan hiilijalanjäljen pienentäminen
4. Lapsen aseman parantaminen demokratiassa ja oikeushallinnossa

Oikeusministeriön hallinnonalan virastot tuottavat itsenäisesti omat vastuullisuusraporttinsa. Hallinnonalan kestävän kehityksen edistämistyötä tarkastellaan vuosittain lisäksi hallituksen vuosikertomuksessa.

Tässä oikeusministeriön vastuullisuusraportissa tarkastellaan ministeriön kädenjälkeä suhteessa sen kestävän kehityksen visiossa tunnistettuihin SDG-tavoitteisiin: SDG 5 Sukupuolten tasa-arvo, SDG 8 Ihmisarvoista työtä ja talouskasvua, SDG 10 Eriarvoisuuden vähentäminen, SDG 12 Vastuullista kuluttamista ja SDG 13 Ilmastotekoja.

Kestävän kehityksen tavoitteet ovat vahvassa keskinäisessä riippuvuus- ja vuorovaikutussuhteessa. Tämän johdosta tässä raportissa kädenjälkeä niihin lähestytään ministeriön kestävän kehityksen painopisteiden mukaisesti.

2 Perus- ja ihmisoikeudet turvaava demokraattinen ja yhdenvertainen yhteiskunta (SDG:t 5, 10 ja 16)

Painopisteeseen liittyvät merkittävimmät alatavoitteet:

5.c Kehittää ja vahvistaa järkeviä käytäntöjä ja täytäntöönpanokelpoista lainsäädäntöä, joilla edistetään sukupuolten tasa-arvoa ja naisen sekä tyttöjen oikeuksia ja mahdollisuuksia kaikilla tasoilla.

10.2 Edistää vuoteen 2030 mennessä kaikkien sosiaalista, taloudellista ja poliittista osallistumista ja kannustaa siihen iästä, sukupuolesta, vammaisuudesta, rodusta, etnisyydestä, alkuperästä, uskonnosta tai taloudellisesta tai muusta asemasta riippumatta.

10.3 Taata yhtäläiset mahdollisuudet ja vähentää eriarvoista kohtelua muun muassa poistamalla syrjinnän mahdollistavat lait, politiikat ja käytännöt sekä edistämällä asianmukaista lainsäädäntöä, politiikkoja ja toimenpiteitä.

16.2 Lopettaa kaikki lapsiin kohdistuva pahoinpitely, hyväksikäyttö, ihmiskauppa ja kaikki väkivallan muodot sekä lasten kiduttaminen

16.7 Varmistaa joustava, kaikkia koskeva, osallistava ja edustava päätöksenteko kaikilla tasoilla.

2.1 Kehitämme demokratiaa ja perus- ja ihmisoikeuspolitiikkaa

Suomi sijoittuu maailman kärkimaiden joukkoon kansainvälisten järjestöjen julkaisemissa demokratiaa, ihmisoikeuksia ja hallinnon toimivuutta mittaavissa vertailuissa. Demokratiaa tukevia tekijöitä Suomessa ovat laajat osallistumisoikeudet, vakaa ja laillisuusperiaatteeseen nojautuva hallinto, vapaa kansalaisyhteiskunta, korkea sivistystaso, hallinnon epähierarkkisuus, vähäinen korruptio sekä sukupuolten välinen tasa-arvo. Suomi sijoittui vuonna 2022 Freedom Housen kansainvälisessä demokratiavertailussa jaetulle ykkössijalle Norjan ja Ruotsin kanssa. Suomi saa osallistumisoikeuksien osalta vertailussa täydet pisteet. Demokratian tilaa ja tulevaisuutta käsiteltiin suomalaisesta ja kansainvälisestä näkökulmasta oikeusministeriön järjestämässä seminaarissa marraskuussa 2022.

Julkisen hallinnon toiminnan avoimuutta ja läpinäkyvyyttä edistävät hankkeet etenivät vuonna 2022. Osana [kansallista demokratiaohjelmaa](#) on tuettu osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toimeenpanoa ja kehittämistä. Uusilla hyvinvointialueilla kansalaiset saavat vastaavanlaiset osallistumisoikeudet kuin kunnissa. Kunta- ja aluevaalien yhteydessä testattiin uusia äänestysaktivointimuotoja, jotka kansainvälisesti ovat osoittautuneet vaikuttaviksi. Varusmiesten osallistumismahdollisuuksia on parannettu ja puolueen perustamista on sujuvoitettu. Uudenlaista digitaalisen osallistumisen alustaa sekä toimintamallia lasten ja nuorten osallistumisen tueksi kehitetään. Verkkodemokratia-palveluiden tunnettuus on kasvanut ja kävijämäärät ovat huomattavasti nousseet.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Kolmannella, vuosille 2020–2023 ulottuvalla [kansallisella perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmalla](#) jatkettiin tätä työtä kehittämällä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen seuranta Suomessa. Tavoitteena on tarjota vaikuttavan ja tietoon perustuvan perus- ja ihmisoikeuspolitiikan tueksi systemaattista tietoa oikeuksien toteutumisesta ihmisten arjessa. Oikeuksien toteutumisen seurannan kehittämiseksi ja erityisesti rakenteellisen eriarvoisuuden havaitsemiseksi on myös käynnistetty tutkimushanke, jossa kartoitetaan ihmisoikeusperustaisen väestöryhmittäin eriteltävän tiedonkeruun oikeudellisia ja eettisiä reunaehdoja ja tarjotaan suuntaviivoja tiedonkeruun kehittämiseksi. Perus- ja ihmisoikeuksien seuranta edellyttää tietoa oikeuksien toteutumisessa tapahtuvista muutoksista pitkällä aikavälillä. Tätä tarkoitusta varten osana perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmaa on kehitetty indikaattoreita, joiden avulla voidaan arvioida perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kehityssuuntia kehikkoon valittujen kysymysten osalta. Oikeusministeriön asettama asiantuntijatyöryhmä perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmaa varten jatkoi työtään vuonna 2022 ja osallistui omalta osaltaan indikaattorityön kehittämiseen.

Oikeusministeriön yhteydessä toimivat itsenäiset ja riippumattomat erityisvaltuutetut ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta edistävät monelta osin kestävän kehityksen tavoitteiden toteutumista. Edellä mainittujen toimijoiden tehtävät liittyvät perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen, mm. tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen ja syrjintään puuttuminen. Yhdenvertaisuusvaltuutettu toimii kansallisena ihmiskauppa-raportoijana sekä naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijana.

Kesäkuussa 2022 hyväksyttiin ensimmäinen [Ahvenanmaa-strategia](#) valtioneuvoston periaatepäätöksenä. Tavoitteena on edistää Ahvenanmaa-asioiden sujuvaa, rakentavaa ja tehokasta hoitamista valtioneuvostossa Ahvenanmaan itsehallintolain mukaisesti.

2.2 Tuemme avointa ja yhdenvertaista osallistumista ja hyviä väestösuhteita, vähennämme syrjintää, rasismia ja vihapuhetta

Oikeusministeriön tehtävänä on edistää ja seurata kielellisten oikeuksien toteutumista. Vuonna 2020 toteutetun kielibarometrin mukaan vuosina 2012–2016 selvästi havaittu yleisen kieli-ilmapiiirin huonontuminen ei ole jatkunut. Kuitenkin ruotsinkielisten mahdollisuuksien saada palvelua omalla kielellä koetaan heikentyneen valtion palveluissa. Ruotsin- ja suomenkieliset arvioivat esimerkiksi hätäkeskuksen ja poliisin kielellisen palvelun hyvin eri tavoin. Suomenkieliset ovat kyseisten toimijoiden palveluun merkittävästi tyytyväisempiä. Viittomakielibarometri toteutettiin vuonna 2020 ensimmäistä kertaa. Suurin haaste viittomakielisten viranomaisasioinnissa on tulkkauspalvelun järjestäminen. Vuoden 2020 saamebarometrin mukaan saamenkielisten kielellisten oikeuksien toteutumisen osalta haasteena on saamenkielisten työntekijöiden puute sekä puutteellinen tieto palvelun saatavuudesta. Vuonna 2022 jatkettiin [kieli-ilmapiiirihankkeen](#) työtä. Hankkeen tarkoituksena on parantaa kieli-ilmapiiiriä ja tukea yhteenkuuluvuutta kieliryhmien välillä.

[Kielipoliittinen ohjelma](#) hyväksyttiin valtioneuvoston periaatepäätöksenä kesäkuussa 2022. Se kuvaa valtioneuvoston tahto-tilan vähemmistökielten tulevaisuudesta sekä tavoitteet ja toimenpiteet, joilla kotoperäisiä kieliämme (saamen kielet, romanikieli, viittomakielet (suomalainen sekä suomenruotsalainen viittomakieli) ja karjalan kieli) elvytetään ja niiden asemaa vahvistetaan kansalliskieltemme rinnalla. Kielipoliittisessa ohjelmassa tarkastellaan lyhyesti myös muiden kuin kotoperäisten kielten asemaa ja niitä koskevia haasteita. Ohjelmassa todetaan, että kaikilla kieliryhmillä on oikeus ylläpitää omaa kieltään ja Suomessa olevaa kielivarantoa on hyödynnettävä tietoisesti.

Oikeusministeriön seurantaselvityksestä vihapuheesta ja häirinnästä ja niiden vaikutuksista eri vähemmistöryhmiin ([Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2022:10](#)) käy ilmi, että vähemmistöryhmiin kohdistuva vihapuhe ja häirintä vaikuttavat muun muassa yksilöiden yleiseen turvallisuuden tunteeseen ja psyykkiseen hyvinvointiin. Lokakuussa 2021 hyväksytyn periaatepäätöksen rasismiin vastainen ja hyvien väestösuhteiden toimintaohjelman mukaisia toimenpiteitä toteutettiin vuonna 2022 ja toiminta jatkuu vuonna 2023. Ohjelma pitää sisällään kahdeksan keskeistä tavoitetta sekä 52 toimenpidettä toteutettavaksi eri hallinnonaloilla vuosina 2021-2023. Toimenpiteillä pyritään muun muassa purkamaan yhteiskunnan eriarvoistavia rakenteita, edistämään suomalaisen työelämän monimuotoisuutta, vahvistamaan viranomaisten yhdenvertaisuusosaamista, kasvattamaan tietoisuutta rasismiin eri muodoista, kehittämään rasismiin liittyvää tutkimusta sekä puuttumaan vihapuheeseen systemaattisella toiminnalla. Lisäksi toimenpiteillä luodaan edellytyksiä hyvien väestösuhteiden politiikalle paikallisesti ja valtakunnallisesti.

2.3 Huolehdimme vaalijärjestelmän toimivuudesta

Suomessa demokratialla on vahvat perinteet ja korkea arvostus kansalaisten keskuudessa. Demokratia, oikeusvaltio sekä perus- ja ihmisoikeudet muodostavat yhdessä arvopohjan, jolle suomalainen yhteiskuntajärjestys rakentuu. Valtioneuvosto hyväksyi marraskuussa 2022 valtioneuvoston yleisistunnossa periaatepäätöksen, jossa linjataan suomalaisen demokriatipolitiikan tavoitteista 2020-luvulla. Päätös on jaettu kuuteen linjaukseen, jotka käsittelevät vaalijärjestelmän toimivuutta ja turvallisuutta, yhdenvertaisia osallistumisoikeuksia ja hallinnon avoimuutta, demokratia-, ihmisoikeus- ja mediakasvatusta, moniäänistä mediaa ja osallistavaa keskustelukulttuuria, kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä ja Suomen kansainvälistä demokratiatyötä. Kunkin linjauksen alle on koottu keskeisiä ehdotuksia päätöksen myöhempää toimeenpanoa varten. Valmistelussa hyödynnettiin myös viime vuosina tehtyjä kansallisia ja kansainvälisiä tutkimuksia ja selvityksiä demokratiasta. Vaalijärjestelmän uudistamismahdollisuuksien selvittämistä jatketaan, jotta vaalijärjestelmän toimivuus ja suhteellisuus toteutuvat nykyistä paremmin, kuitenkin niin, että alueellinen edustavuus toteutuu.

Kesäkuussa 2022 annettiin valtioneuvoston esitys, jossa ehdotettiin säädettäväksi avoimuusrekisterilaki. Avoimuusrekisterilaissa säädettäisiin oikeushenkilöille ja yksityisille elinkeinonharjoittajille velvollisuus ilmoittaa rekisteriin eduskuntaan ja ministeriöihin kohdistuvasta vaikuttamistoiminnasta ja siihen liittyvästä, elinkeinona harjoitettavasta vaikuttamistoiminnan neuvonnasta. Avoimuusrekisterin tarkoituksena on päätöksenteon läpinäkyvyyden parantaminen ja sitä kautta epäasiallisen vaikuttamisen torjunta sekä kansalaisten luottamuksen vahvistaminen. Avoimuusrekisterin tarkoituksena on

päätöksenteon läpinäkyvyyden parantaminen ja sitä kautta epäasiallisen vaikuttamisen torjunta sekä kansalaisten luottamuksen vahvistaminen. Eduskunta on hyväksynyt lain avoimuusrekisteristä 24.2.2023. Avoimuusrekisteri otetaan Suomessa käyttöön 1.1.2024.

3 Toimiva oikeusvaltio (SDG:t 5, 8, 10 ja 16)

Painopisteeseen liittyvät merkittävimmät alatavoitteet:

5.2 Lopettaa kaikenlainen naiseen ja tyttöihin kohdistuva väkivalta julkisissa ja yksityisissä yhteyksissä, kuten ihmiskauppa ja seksuaalinen tai muu hyväksikäyttö.

8.5 Saavuttaa vuoteen 2030 mennessä täysi ja tuottava työllisyys ja säällinen työ kaikille, mukaan lukien nuorille ja vammaisille, sekä sama palkka samanarvoisesta työstä.

10.3 Taata yhtäläiset mahdollisuudet ja vähentää eriarvoista kohtelua muun muassa poistamalla syrjinnän mahdollistavat lait, politiikat ja käytännöt sekä edistämällä asianmukaista lainsäädäntöä, politiikkoja ja toimenpiteitä.

16.3 Edistää oikeusturvaa kansallisilla ja kansainvälisillä tasoilla sekä varmistaa kaikille yhtäläinen pääsy oikeuspalveluiden piiriin.

16.5 Vähentää merkittävästi korruptiota ja lahjontaa kaikissa muodoissaan.

16.6 Kehittää tehokkaita, vastuullisia ja läpinäkyviä instituutioita kaikilla tasoilla.

3.1 Turvaamme oikeuslaitoksen toimintakyvyn ja tuomioiden täytäntöönpanon

Toimiva oikeusvaltio on keskeinen kansalaisten oikeuksien toteutumiselle, demokratialle ja taloudelliselle toiminnalle. Oikeuslaitoksen riippumattomuus ja kansalaisten luottamus sen toimintaan ovat yhteiskuntamme peruspilareita. Oikeusvaltion toimintakyky kaikissa tilanteissa ja kyky reagoida muutoksiin tulee varmistaa. Oikeusvaltion keskeiset elementit tulee suojata ja oikeuslaitoksen häiriötön toiminta varmistaa koko rikosprosessiketjun ja sen toimijoiden riittävällä resursoinnilla.

Oikeusturvan toteutumisesta vastaavat muun muassa tuomioistuimet, ulosotto-, syyttäjä- ja oikeusapuviranomaiset. Oikeusministeriö ohjaa hallinnonalansa virastojen toimintaa. Toiminnan ja talouden suunnittelu tapahtuu nelivuotisten määrärahakehysten ja tulos-sopimusten pohjalta. Tulossopimuksissa sovitaan tavoitteista ja välitavoitteista muun muassa korkealaatuisen oikeusturvan saatavuuden varmistamiseksi sekä kestäväen kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Rikosasian käsittely on ketju, joka alkaa rikosilmoituksen tekemisestä ja päättyy tuomioistuimen lainvoimaisen tuomion täytäntöönpanoon. Prosessin tavoitteena on rikosvastuun toteutuminen, oikeussuojan antaminen ja rikosten uusimisen ehkäisy. Rikosvastuuta tulee toteuttaa oikeudenmukaisesti, tehokkaasti ja laadukkaasti. Liian pitkät käsittelyajat ovat rikosprosessin keskeisin haaste kansalaisten ja yritysten oikeusturvan toteutumisen kannalta lainsäädännön ja Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden edellytysten mukaisesti. Rikosasioiden vaatavuus ja laajuus ovat kasvaneet.

Marraskuussa 2022 annettiin eduskunnalle valtioneuvoston selonteko oikeudenhoidosta. Selonteko tarkastelee suomalaisen oikeudenhoidon nykytilaa, kehityssuuntia ja tarvittavia toimenpiteitä. Selonteko keskittyy koko ketjun toimivuuteen ja sen vaatimiin resursseihin.

Oikeusministeriössä laadittiin myös vuonna 2022 arviomuistiot kevennetystä oikeudenkäyntimenettelystä pienimpiä riita-asioita varten sekä etäyhteyksistä oikeudenkäynneissä.

3.2 Luomme oikeuspolitiikan linjoja

Oikeusministeriön visiona on avoin, aktiivinen ja turvallinen yhteiskunta, johon jokainen voi tuntee kuuluvansa ja jossa voi luottaa oikeuksiensa toteutumiseen. Maaliskuussa 2022 päivitetty strategia vahvistaa oikeusministeriön roolia oikeusvaltion ja demokratian ministeriönä. Strategian kuusi vaikuttavuustavoitetta muodostavat ministeriön toiminnan peruspilarit. Strategian vie käytäntöön tulossopimus, joka kattaa neljä vuotta. Se sisältää käytännön toimenpiteet ja voimavarat ottaen huomioon hallituksen linjaukset ja muutokset toimintaympäristössä. Oikeusministeriön rooli kestävä kehityksen tavoitteiden edistäjänä ja toteuttajana on tunnistettu osana vaikuttavuustavoitteiden toimeenpanoa.

OIKEUSMINISTERIÖN STRATEGIAN VAIKUTTAVUUSTAVOITTEET

1. Jokaisella on yhdenvertainen mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa
2. Oikeusjärjestys turvaa toimintamahdollisuudet ja edistää vakautta
3. Laadukas lainvalmistelu on edellytys toimivalle yhteiskunnalle
4. Korkealaatuinen oikeusturva kaikkien saatavilla
5. Rikollisuus ja turvattomuuden tunne vähenevät
6. Suunnitelmallinen uudistuminen pohjaa ennakkointiin

Strateginen ennakkointi luo edellytykset tulevaisuuden muutoksiin varautuneelle ja valmistautuneelle hallinnolle. Vastatakseen tulevaisuuden haasteisiin lainsäädännön on oltava tulevaisuuden kehityskulkuja ennakoivaa. Ennakointimenetelmiä voidaan hyödyntää lainsäädäntöympäristöä koskevan tulevaisuuden kehitykseen liittyvän epävarmuuden käsittelemiseksi. Valtioneuvoston tulevaisuusselonteossa (2023) kiinnitettiin huomiota, että **strateginen ennakkointi osana lainvalmistelua tukee sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden lisäämistä**. Se tukee myös pitkän aikavälin näkökulman huomioimista päätöksenteossa ja strategisessa suunnittelussa. Tulevien sukupolvien huomioiminen lisää vastuullisuutta poliittisista valinnoista.

3.3 Kehitämme säädöspolitiikkaa

Selkeällä ja johdonmukaisella yhteiskunnan peruslainsäädännöllä ylläpidetään vakaata ja ennustettavaa toimintaympäristöä. Säännöllisesti tehtävällä säädöshuollolla turvataan ajantasainen, helposti sovellettava ja ymmärrettävä yhteiskunnan peruslainsäädäntö. Lainsäädännön laatu ja lainvalmistelun kehittäminen on ollut pitkään keskeinen tavoite Suomessa. [Paremmän sääntelyn kokonaisvaltaisen toimintaohjelman](#) toimeenpano jatkui kertomusvuonna, jolloin keskityttiin erityisesti lainvalmistelun vaikutusarviointiin. Poikkiallinen lainvalmistelun kehittämisen yhteistyöryhmä (LAKE) seurasi ohjelman toimeenpanoa ja ajankohtaisia lainvalmisteluun liittyviä asioita. Toimintaohjelman tavoitteena on parantaa valtioneuvoston lainvalmistelun laatua, suunnitelmallisuutta ja avoimuutta erilaisin toimenpitein. Uudistettu lainvalmistelun vaikutusarviointiohje julkaistiin marraskuussa 2022. Uudistetusta ohjeesta on järjestetty koulutustilaisuuksia valtioneuvoston lainvalmistelijoille. Uudistettu lainvalmistelijoiden koulutus jatkui raportointivuonna.

Vuonna 2020 perustettu valtioneuvoston vaikutusarvioinnin osaamisverkosto jatkoi toimintaansa kertomusvuonna ja suoritti väliarvioinnin toiminnastaan. Arvioinnin perusteella verkosto on aloittanut valmistelut verkoston uudelleen asettamiseksi vuonna 2023. Tarve poikkihallinnolliselle yhteistyölle ja vaikutusarviointiosaamisen vahvistamiselle on pysyvä.

Oikeusministeriö asetti vuonna 2022 työryhmän valmistelemaan ehdotuksen uudeksi valtioneuvostotasoiseksi lainsäädännön jälkiarviointijärjestelmäksi. Työryhmän tulee laatia valtioneuvoston yhteiset periaatteet seurannasta ja jälkiarvioinnista ja kartoittaa keinoja edistää seurannan ja jälkiarvioinnin tukea, osaamista, rahoitusta, laadunvalvontaa, tiedon ja tulosten levittämistä, toiminnan seuranta sekä muita tapoja kehittää lainsäädännön jälkiarviointia valtioneuvostossa.

Laadukas lainvalmistelu on kokonaisuus, jonka kaikkien osien on toteuduttava, jotta lopputuloksena syntyy laadukas laki. Vuonna 2021 käynnistetty VN TEAS -selvitys ”Kohti laadukasta lainvalmistelua” toteutti vuonna 2022 kaksi laajaa barometrikyselyä, joilla selvitettiin lainvalmistelijoiden ja sidosryhmien näkemyksiä lainvalmistelun laadusta. Hanke on kehittänyt indikaattorikoreihin perustuvan tarkastelukehikon sille, miten lainvalmisteluprosessin laatua voitaisiin seurata.

3.4 Vähennämme rikollisuutta panostamalla korruption, ihmiskaupan ja naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseen

Korruptionvastaisen strategian (2021–2023) ja sitä tukevan toimenpideohjelman toimeenpano on edistynyt hyvin kertomusvuonna. Strategian tavoitteena on torjua korruptiota nykyistä laaja-alaisemmin kaikilla julkishallinnon tasoilla. Oikeusministeriö on osaltaan toimeenpannut korruptionvastaista strategiaa esimerkiksi julkaisemalla kuntahallinnolle suunnatun korruptiontorjuntaoppaan sekä järjestämällä tunnistetuille riskialueille kohdennettua koulutusta. Lisäksi tietoisuutta on lisätty laajemmalle yleisölle avoimilla webinaareilla, esimerkiksi korruption vastaisena päivänä. Strategiassa avainasemassa on viranomaisten välisen yhteistyön tiivistäminen ja korruptionvastaisen työn tehostaminen. Oikeusministeriö toimii kansallisen korruptionvastaisen yhteistyöverkoston puheenjohtajana. Strategian toimeenpanoon liittyen poliisille on kertomusvuonna osoitettu neljä uutta määräaikaista henkilöä korruptionvastaisiin tehtäviin. Oikeusministeriö koordinoi yhteispohjoismaista tutkimushanketta, jossa tarkasteltiin korruption ja rahanpesun yhteyksiä Pohjoismaissa. Lisäksi VN TEAS-tutkimusraportti lahjonnasta kansainvälisessä liiketoiminnassa valmistui vuonna 2022.

Oikeusministeriö on valmistellut vaikutusvallan väärinkäytön kriminalisointia koskevan hallituksen esityksen. Ilmoittajansuojelulainsäädäntö astui voimaan 1.1.2023. Kohdassa 2.3 selostettu avoimuusrekisteri ehkäisee myös osaltaan korruptiota ja epäasiallista vaikuttamista. Suomi on sitoutunut keskeisiin kansainvälisiin korruptionvastaisiin sopimuksiin ja osallistuu aktiivisesti kansainvälisten organisaatioiden toimintaan.

[Ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelman](#) (2021–2023) toimeenpano on edistynyt kokonaisuudessaan hyvin. Toimintaohjelman toimeenpanon myötä ihmiskaupan tunnistamista, uhrien avun saantia ja rikosvastuun toteutumista on kehitetty esimerkiksi koulutuksin, uusilla yhteistyörakenteilla ja tutkimustyön keinoin. Myös tarpeellisia lainsäätömuutoksia on tehty, kuten lainmuutos, jonka tarkoituksena on lisätä videoitujen kuulustelun käyttömahdollisuuksia mm. ihmiskauppa- ja sen lähirikoksia koskevissa oikeudenkäynneissä. Vuoden 2023 alussa on astunut voimaan myös vastaanottolain muutos, jolla ihmiskaupan uhrin asemaa parannetaan ihmiskaupparikosprosessin etenemisestä riippumatta. Lisäresursseja on suunnattu työsuojeluviranomaisille (13 htv:ta) ja poliisille (20 htv:ta valtakunnalliselle ihmiskauppatutkintaryhmälle) ja Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmälle (2 htv:ta). Poliisin tutkintaryhmään tehdyt panostukset ovat jo alkaneet näkyä lisääntyneinä ihmiskauppa- ja lähirikostutkintoina. Työperäisen hyväksikäytön ehkäisemistä ja torjumista on vahvistettu valtioneuvoston periaatepäätöksellä. Venäjän hyökkäyssotaa Ukrainaan ja tilanteen vaikutuksia ihmiskaupan vastaisen työn kannalta on systemaattisesti seurattu hallinnon rajat ylittävässä koordinaatiossa.

[Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelmaa](#) toimeenpantiin vuonna 2022 suunnitellusti. Poliiseja, syyttäjiä, tuomareita ja oikeusavustajia koulutettiin naisiin kohdistuvan väkivallan ilmiöalueista, kuten kunniaan liittyvästä ja digitaalisesta väkivallasta sekä uhrin kohtaamisesta. Myös Rikosseuraamuslaitoksen työntekijöitä koulutettiin naisiin kohdistuvasta väkivallasta ja ilmiön huomioimisesta muun muassa naisvankien kanssa työskentelyssä. Rikosseuraamuslaitoksessa otettiin käyttöön Predov (Preventing Domestic Violence) -ohjelma, joka on tarkoitettu työskentelyyn keskipitkän riskin rikoksenteijöiden kanssa.

Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelman toimeenpanoon varatuista määrärahoista rahoitettiin valtionavustuksin järjestöjä, jotka tekevät naisiin kohdistuvan ja kunniaan liittyvän väkivallan vastaista työtä maahanmuuttaneiden keskuudessa.

3.5 Vahvistamme oikeuksiin pääsyä ja parannamme rikoksen uhrin asemaa

Seksuaalirikoslain kokonaisuudistus saatiin valmiiksi kertomusvuoden aikana. Uusi seksuaalirikoslainsäädäntö tuli voimaan 1.1.2023. Uudistus vahvisti jokaisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja henkilökohtaisen koskemattomuuden suojaa. Keskeinen muutos on, että raiskauksen määritelmä perustuu nyt suostumuksen puuttumiseen. Uudistuksen myötä myös seksuaalisen kuvan levittämisestä ilman lupaa tuli rangaistavaa ja seksuaalisen ahdistelun tunnusmerkistö laajeni muihinkin kuin koskettelutekoihin. Lapsiin kohdistuvien rikosten arvostelua ja rangaistusasteikkoja ankaroitettiin. Oikeusministeriö viesti lainmuutoksista laajalla kampanjalla, joka näkyi ulkomainoksissa ympäri maata ja useissa verkkopalveluissa.

Oikeusministeriöstä julkisen palveluvelvoitteen nojalla rahoitetun Rikosuhripäivystyksen (RIKU) asiakkaiden yhteenlaskettu kokonaismäärä eri palveluissa oli suurempi kuin koskaan: 28 300 (vuonna 2021: 26 700). Kasvua oli 6 %. Henkilökohtaisten tukisuhteiden määrä kasvoi 16 % ollen 9 400 (vuonna 2021: 8 100). 116 006 -puhelinpalveluun tulleiden puheluiden määrä pysyi ennallaan (6 700). RIKUchatissa kontaktien määrä oli 4 100 (vuonna 2021: 4 000).

RIKUn asiakkaista noin 6 800 (vuonna 2021: 5 890) tuli palveluun poliisin ohjaamana, mikä on 15 % edellisvuotta enemmän. Asiakkaiden yhteydenotoista suurin osa liittyi lähisuhdeväkivaltaan (22 %), seksuaalirikoksiin (16 %), omaisuusrikoksiin (10 %) tai pahoinpitelyihin (9 %). Vuoden aikana tuettiin 490 Vastaamo-tietomurron uhria. Erilaisten petosrikosten uhrien määrä jatkoi kasvuaan. Kaikista asiakkaista uhreja oli 80 %, uhrien läheisiä 12 %, rikosasian todistajia 2 % ja muita 6 %. Asiakkaista naisia oli 76 % ja miehiä 24 %. Vieraskielisiä asiakkaita, jotka käyttivät asioidessaan muuta kieltä kuin suomea, ruotsia tai saamen kieltä, oli vähän enemmän kuin edellisvuonna: 1 770 (vuonna 2021: 1 360) eli 6 % (5 %). Palvelussa käytetään tarvittaessa tulkkia.

RIKUssa toteutettiin yhdenvertaisuussuunnitelmaa asiakastyössä ja viestinnässä. Verkkosivuille laadittiin uudet osuudet ulkomaalaistaustaisille ja vammaisille rikoksen uhreina. Viisi keskeistä esitettä käännettiin selkokielelle ja julkaistiin verkossa. Ruotsin kieltä käyttävien asiakkaiden määrä kasvoi 17 %. Heidän tavoittamiseksi toteutettiin alkuvuodesta ruotsinkielinen -videokampanja sosiaalisessa mediassa. Uutena toimintana käynnistettiin syksyllä Visitor-pilotti, jossa chat-palvelua tarjottiin ruotsiksi Luckanin chatin yhteydessä maanantai-iltaisin kolmen tunnin ajan.

Oikeusministeriöstä rahoitetaan myös Nollalinja, joka on 24/7 auttava puhelin lähisuhdeväkivaltaa, naiseen kohdistuvaa väkivaltaa tai väkivallan uhkaa kokeville sekä heidän läheisilleen. Nollalinjaan soitettiin vuonna 2022 yli 15 300 puhelua (vuonna 2021

noin 17 400) ja kuukaudessa keskimäärin 1 280 (vuonna 2021: 1 450). Puheluiden määrä laski noin 10 % palaten lähelle aikaa ennen koronapandemiaa. Noin kahteen puheluun kolmesta pystyttiin vastaamaan. Osa yhteydenotoista ja keskusteluista siirtyi arkisin klo 9–15 auki olevaan chat-palveluun, joka on otettu käyttöön keväällä 2021. Chat-palvelussa käytiin 1 128 keskustelua. Nollalinjan yhteydenotoista 60 % oli väkivallan kokemuksiin liittyviä. Yhteydenottajista 88 % oli väkivallan kokijoita ja vajaa 9 % heidän läheisiään. Yhteydenottajista 69 % ei ollut hakenut apua väkivaltaan muualta. Koetuista väkivallan muodoista 78 % koski parisuhdeväkivaltaa. Kertomusvuoden aikana asiakkaista 97 % autettiin suomeksi, 2,5 % englanniksi ja alle 0,5 % ruotsiksi. Puhelintulkausta käytettiin 13 puhelussa (2 arabia, 1 espanja, 2 farsi/dari, 8 venäjä).

4 Aktiivinen toiminta kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi (SDG:t 5, 8, 10, 12, 13 ja 16)

4.1 Oikeusministeriön henkilöstön yhdenvertaisuus

Oikeusministeriön 2022 päivitetyn strategian mukaisesti valtionhallinnon yhteiset arvot ja toimintatavat näkyvät työssämme. Toimimme avoimesti ja oikeudenmukaisesti sekä teemme työtä yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon eteen. Oikeusministeriössä työskenteli vuoden 2022 lopussa 244 virkamiestä ja 27 virkamiestä oli oikeusministeriöstä virkavapaalla. Henkilöstöstä 73,8 % on naisia. Ylimmässä johdossa työskentelevistä kansliapäällikkö on mies, osastopäälliköissä on 3 miestä ja 1 nainen sekä yksikönpäälliköistä 19 on naisia ja 5 miestä.

Oikeusministeriön henkilöstön monimuotoisuutta lisätään tietoisesti. Asiaan kiinnitetään huomiota rekrytointitilanteissa sekä esihenkilöiden koulutuksessa. Esihenkilöille pidettiin keväällä 2022 koulutus yhdenvertaisuusasioista (tiedostamattomat ennakkoluulot, yhdenvertaisuus ja monimuotoisuusjohtaminen) ja aineisto jaettiin myös esihenkilöille hyödynnettäväksi työssään.

Oikeusministeriön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöryhmä laati vuonna 2021 tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman. Suunnitelman osana selvitetään, miten oikeusministeriön perusprosesseissa huomioidaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoasiat. Aiheesta järjestettiin vuonna 2022 ministeriön osastojen kanssa työpaja, jossa suunniteltiin prosessin arviointilomaketta. Kevään 2023 aikana käydään läpi jokaiselta osastolta yhden esimerkin kautta

perusprosesseja. Näiden pohjalta koostetaan mahdollisia ehdotuksia prosessien kehittämiseksi. Lisäksi suunnitelman mukaan on siirrytty käyttämään sukupuolineutraalia kieltä (esim. virkahenkilö, esihenkilö).

Oikeusministeriön henkilöstöpoliittiset linjaukset toimivat henkilöstöpolitiikan ohje-
nuorana koko henkilöstölle ja esihenkilöille. Tavoitteena on varmistaa henkilöstön yhden-
vertainen kohtelu.

4.2 Lisäämme systemaattisesti kestävän kehityksen painopisteiden tunnistamista omassa työssämme

Oikeusministeriössä toimii laaja kestävän kehityksen verkosto. Se koordinoi Agenda 2030:n tavoitteiden toteutumista ministeriössä ja tukee valtioneuvoston yhteistä kestävän kehityksen työtä. Verkosto auttaa oikeushallintoa tunnistamaan ja toimeenpanemaan työssään konkreettisia kestävän kehityksen tavoitteita. Verkosto voi myös tehdä aloitteita ja ehdotuksia kestävän kehityksen edistämiseksi ministeriön johdolle, tulosohjaajille sekä hallinnolle.

Oikeusministeriö oli mukana laatimassa eOppivan kurssia ”Miten tulet kestävän kehityksen osaajaksi”. Ministeriön henkilökuntaa on kannustettu erityisesti kestävän kehityksen verkoston toimesta, suorittamaan kurssi, jotta mahdollisimman monella virkahenkilöllä olisi hyvä kokonaiskuva kestävästä kehityksestä, sekä siitä, miten se liittyy ministeriön hallinnonalaan. Kestävää kehitystä ja eOppivan-kurssia esiteltiin myös osastokokouksissa syksyn 2022 aikana.

VIESTIMME AKTIIVISESTI KESTÄVÄN KEHITYKSEN TYÖSTÄMME

Vuonna 2022 julkaistiin ensimmäinen ministeriön vastuullisuusraportti, josta viestittiin niin sisäisillä kuin ulkoisillakin kanavilla. Vastuullisuusraportointiin liittyvää viestintää on tarkoitus kehittää tulevina vuosina.

Oikeusministeriö viestii kestävän kehityksen painopisteiden toteuttamisesta myös verkkosivuillaan, jossa kerrotaan miten OM:n kestävän kehityksen vision painopisteitä toteutetaan hallitusohjelman hankkeissa. Hankeikkunassa on tehty näkyväksi hankkeiden kytkökset Agenda 2030 ja sen tavoitteisiin.

Euroopan kestävän kehityksen viikolla syksyllä 2022 oikeusministeriössä järjestettiin kestävän kehityksen aamukahvit. Tilaisuudessa esiteltiin oikeusministeriön, Rikosseuraamuslaitoksen, Tuomioistuinlaitoksen ja Syyttäjälaitoksen vastuullisuusraportit. Tapahtumassa esiteltiin henkilöstölle myös oikeusministeriön uudet kestävät ja vastuulliset matkustus-, kokous- ja tapahtumakäytännöt.

4.3 Tunnistamme vaikuttavimmat kestävän kehityksen toimet ja toteutamme ne esimerkiksi yhteiskuntasitoumusten avulla

Oikeusministeriö julkaisi vuonna 2021 kestävän kehityksen **toimenpidesitoumuksia neljästä teemasta**. Niissä oikeusministeriö sitoutui torjumaan ihmiskauppaa, vahvistamaan oikeusvaltiokehitystä kansainvälisessä yhteistyössä, käyttämään eri väestöryhmät paremmin huomioivaa tutkimustietoa sekä pienentämään hallinnonalansa hiilijalanjälkeä. Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumukset julkaistiin Sitoumus2050-palvelussa. Yhteiskuntasitoumuksia on toteutettu vuonna 2022 ja hankkeet etenevät aktiivisesti. Sitoumusten seuranta ja arviointi kuuluvat kestävän kehityksen verkoston tehtäviin.

1. Laaja-alaista ihmiskaupan torjuntaa koskevassa sitoumuksessa oikeusministeriö sitoutuu kehittämään laaja-alaisesti lainsäädäntöä ja viranomaisten toimintaa ihmiskaupan torjumiseksi, vaikka kyse ei olisi suoraan ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelman (2021–2023) toteuttamisesta. Oikeusministeriö myös sitoutuu osallistavaan toimintatapaan ja rakentavaan vuoropuheluun ihmiskaupan vastaisessa työssä. Ministeriö sitoutuu viestimään ihmiskaupasta ja sen vastaisesta työstä aktiivisesti eri tavoin.

Sitoumusta on toteutettu aktiivisesti vuonna 2022. Esimerkiksi osana toimintaohjelman toimeenpanoa on toteutettu neljä ihmiskauppaan liittyvää tutkimusta, joiden laatimisen ja julkaisemisen yhteydessä on järjestetty seminaareja.

2. Kestävää kansainvälistä oikeusalan yhteistyötä koskevassa sitoumuksessa oikeusministeriö sitoutuu vahvistamaan oikeusvaltioperiaatetta kansainvälisessä yhteistyössä. Kansainvälistä oikeusalan yhteistyötä koskevalla sitoumuksella ministeriön kansainvälistä toimintaa suunnataan kestävän kehityksen tavoitteiden ja vision toteuttamiseen.

Oikeusministeriön kansainvälistä toimintaa on toteutettu strategisten linjausten mukaisesti. On esimerkiksi lisätty nykyaikaisten teknologioiden ja digitaalisten aineistojen käyttöä ja vähennetty ei-välttämätöntä matkustamista sekä lisätty osallistumista etäyhteyksin.

3. Kolmanneksi oikeusministeriö sitoutuu vahvistamaan väestöryhmäkohtaisen tiedon keräämistä ja analysointia osana tietoon perustuvan päätöksenteon kehittämistä. Tavoitteena on vähentää eriarvoisuutta ja vahvistaa hyvää, oikeudenmukaista hallintoa.

Oikeusministeriö loi vuonna 2022 syrjintatieto.fi sivustolle disaggregointi-työkalun, jonka avulla vuonna 2021 julkaistun Perusoikeusbarometrin keskeisiä aineistoja on mahdollista tarkastella ja vertailla vastaajaryhmittäin. Pilotin jälkeen kehittämissytöitä jatketaan mahdollisuuksien mukaan myös muiden tutkimusaineistojen osalta.

Oikeusministeriö järjesti vuoden 2022 syksyllä eri ministeriöiden virkamiehille neljä pyöreän pöydän keskustelua, joissa esiteltiin disaggregointiin liittyvää kehitystyötä osana sekä kansallista syrjinnän seurantaan että kansallista kestävän kehityksen tavoitteiden seurantaan.

4. Ministeriö on antanut myös sitoumuksen hallinnonalansa ohjaamisesta ja tukemisesta hiilijalanjäljen pienentämiseksi.

Hallinnonalan tulosohejauksessa tavoite hiilijalanjäljen pienentämisestä on huomioitu osana oikeusministeriön hallinnonalalle antamaa tulossuunnitteluohjeistusta. Hallinnonalan kirjanpitoyksiköiden tulee arvioida toimenpiteitä toimialansa hiilijalanjäljen pienentämiseksi sekä asettaa omat tavoitteensa tunnistettujen päästövähennysten toteuttamisesta.

4.4 Otamme huomioon eri ihmisryhmät oikeushallinnon toiminnassa. Emme jätä ketään jälkeen.

Oikeusministeriön lainsäädäntöhankkeet ovat edistäneet kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamista. Oikeusministeriössä on muun muassa tehty toimia ylivelkaantumisen hillitsemiseksi ja taloudellisissa vaikeuksissa olevien kansalaisten ja yritysten tilanteen helpottamiseksi. Elokuussa tuli voimaan laki positiivisesta luottotietorekisteristä. Rekisteri otetaan käyttöön kuluttajaluottojen osalta vuonna 2024 ja luonnollisen henkilön elinkeinotoimintaa varten ottamien luottojen osalta vuonna 2026, ja sillä torjutaan ylivelkaantumista luomalla parempi tietopohja sekä luotonantotilanteisiin että rahoitusvakauden ja

luottomarkkinoiden seurantaan ja valvontaan. Vuonna 2022 tulivat voimaan myös perintälain sekä luottotietolain uudistukset, joilla parannettiin maksuvaikeuksiin joutuneiden yritysten ja kansalaisten asemaa. Ulosottomenettelyssä velallisille annettavia vapaa-kuukausia lisättiin ennen kaikkea pienituloisten ulosottovelallisten tilanteen helpottamiseksi. Lisäksi ulosoton suojaosuuden väliaikaisella korottamisella kevennettiin ulosottomenettelyä vallitsevan taloudellisen tilanteen vuoksi väliaikaisesti vuoden 2023 ajaksi. Yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain ja yrityssaneerauslain muutoksilla muun muassa helpotettiin ja nopeutettiin elinkeinotoiminnassa velkaantuneiden pääsyä velkajärjestelyyn, helpotettiin velallisten selviytymistä maksuohjelmasta sekä luotiin uusi varhainen saneerausmenettely, johon velallinen voi hakeutua uhkaavan maksukyvyttömyyden perusteella. Loppuvuonna 2022 annettiin kuluttajaluottojen sääntelyä koskeva hallituksen esitys, jossa ehdotettiin muun muassa kuluttajaluottojen korkokattoa laskettavaksi kuluttajien ylivelkaantumisen vähentämiseksi. Kuluttajaluottoja koskevat uudistukset tulevat voimaan 1.10.2023.

Kansallisen talousosaamisen strategian toimeenpano aloitettiin helmikuussa 2022 yhteistyössä oikeusministeriön, Suomen Pankin ja alan eri toimijoiden kanssa. Oikeusministeriö kehittää ja koordinoi talousosaamisen edistämistä tavoitteenaan vahvistaa kansalaisten talousosaamista kaikissa ikäryhmissä.

4.5 Hallinnonalamme hiilijalanjälki on vuonna 2035 yli 35 % pienempi vuoteen 2019 verrattuna

Oikeusministeriön hallinnonalan hiilijalanjäljen pienentämistä toteutetaan kahdesta lähtökohdasta. Osana Suomen hiilineutraalisuustavoitetta vuoteen 2035 mennessä Senaatti-kiinteistöt toteuttaa suunnitellut hiilineutraalisuustoimenpiteet valtion omistamissa kiinteistöissä. Senaatti laatii suunnitelmat valtion toimitilojen muuttamisesta hiilineutraaleiksi. Muut toimitiloihin liittyvät toimenpiteet, joilla päästövähennyksiä hallinnonalalla voidaan saavuttaa, ovat oikeusministeriön hallinnonalan virastojen vastuulla. Tavoitteena on, että hallinnonalan hiilijalanjälki pienenee vuoteen 2035 mennessä vähintään 35 % vuoden 2019 tasosta. Keskeiset päästölähteet liittyvät hallinnonalan toimitiloihin, hankintoihin sekä matkustamiseen. Toimia hiilijalanjäljen pienentämiseksi avataan tämän raportin osiossa 5.1.

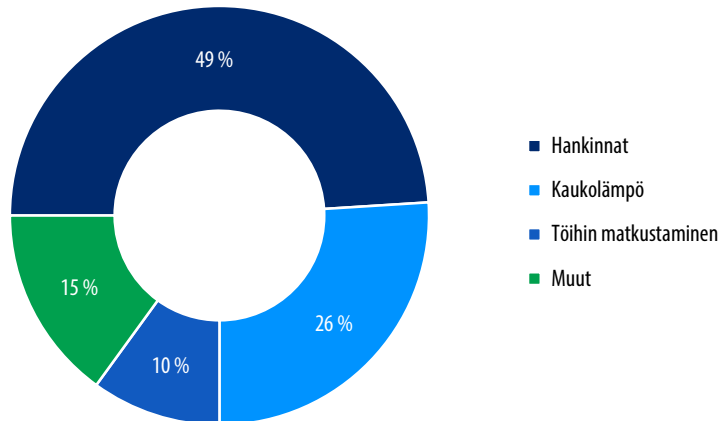
5 Oikeusministeriön jalanjälki eli toiminnan negatiiviset vaikutukset

Toiminnan jalanjälki muodostuu negatiivisista ekologisista, sosiaalisista ja taloudellisista vaikutuksista, joita organisaation olemassaolosta ja toiminnasta aiheutuu toimintaympäristöön. Valtiokonttori työstää valtionhallinnon yhteisen hiilijalanjälkiarvion tuottamista yhdessä valtionhallinnon yhteisiä palveluja tuottavien konsernitoimijoiden kanssa. Konsernitoimijoita ovat Hansel Oy (hankinnat), HAUS (koulutus), Palkeet (talous- ja henkilöstöhallinto), Senaatti-kiinteistöt (toimitilat), Valtiokonttori (rahoitus ja taloushallinto) ja Valtori (ICT). Vuoden 2022 osalta ei vielä ole käytettävissä kattavaa raportointimallia. Oikeusministeriön toiminnan nykyisestä jalanjäljestä ja sen pienentämisen edistymisestä raportoidaan kattavammin, kun valtionhallinnon yhteinen arviointimalli valmistuu.

Ekologiset vaikutukset

Oikeusministeriö on asettanut tavoitteeksi hallinnonalansa hiilijalanjäljen vähentämisen vähintään 35 % vuoteen 2035 mennessä, verrattuna vuoden 2019 tasoon. Hallinnonalan hiilijalanjälki arvioitiin ensimmäistä kertaa vuonna 2020. Kasvihuonekaasupäästöt vuonna 2019 olivat noin 50 tuhatta tonnia CO₂-ekv (50 000 tCO₂e). Hankinnat (ts. ostetut tuotteet ja palvelut) muodostivat arviolta 49 % hiilijalanjäljestä. Hankinnoiksi luetaan kaikki viraston ostamat palvelut, tavarat ja hyödykkeet. Muita merkittäviä päästölähteitä olivat kaukolämmön kulutus (26 %) sekä töihin matkustaminen (10 %). Loput päästöt jakautuivat lukuisiin pieniin päästölähteisiin.

Päästöt jakautuvat epätasaisesti hallinnonalan yksiköiden välillä. Erot selittyvät pääosin virastojen kokoeroilla, asiakasmäärien eroilla sekä työn luonteeseen liittyvillä eroilla. Oikeusministeriön osuus laajan hallinnonalan hiilijalanjäljestä on pienehkö.

Kuvio 1. Oikeusministeriön hallinnonalan päästölähteet vuonna 2019

Ostetut tuotteet ja palvelut

Oikeusministeriön hankintojen hiilijalanjälki vuonna 2022 oli noin 257 000 CO₂e kg¹. Valtaosa hankintoihin liittyvästä hiilijalanjäljestä muodostuu ICT-palveluiden, ravitsemuspalveluiden sekä asiantuntija- ja tutkimuspalveluiden ostoista.

Oikeusministeriön hankintastrategian pohjana on valtion hankintastrategia, valtion hankintatoimen tavoitearkkitehtuuri ja valtioneuvoston kanslian hankintaohje sekä valtion hankintakäsikirja. Lisäksi valtioneuvoston periaatepäätöksessä julkisten hankintojen strategiasta mukaisesti ministeriöt ovat sitoutuneet toteuttamaan kansallisen julkisten hankintojen strategian tavoitteet omassa ja hallinnonolansa toiminnassa. Ekologisen kestävyden osalta ministeriön hankintojen osalta tavoitteena on edistää vastuullisia ja innovatiivisia hankintoja ja luoda toimiva seurantamalli hankintojen hiilijalanjäljen pienentämiseksi. Ministeriön hankintaostoissa käytetään pääasiassa Hanselin kilpailuttamien toimittajien tarjoamia tavaroita ja palveluja, joissa vastuullisuuskysymykset on otettu huomioon.

Ruoan ilmastovaikutukset huomioidaan järjestettävien tilaisuuksien suunnittelussa. Tarjoiluissa suositaan sesonginmukaista lähiruokaa ja raaka-aineita, jotka ovat paikallisia ja vastuullisesti tuotettuja. Kokouksissa ja tapahtumissa tarjoillaan lähtökohtaisesti kasvis- ja

1 Hankintojen hiilijalanjälki perustuu Suomen ympäristökeskuksen kehittämään laskentamalliin (SYKE raportti 15/2019).

kalaruokaa. Maitotuotteissa suositaan luomu- ja lähituotantoa. Kalavaihtoehtoissa pyritään varmistamaan kotimainen alkuperä. Ruokahävikin vähentämiseksi kaikki tarjoilut suunnitellaan huolella, ettei tule tilattua ylimääräistä.

Liikematkustus ja töihin matkustaminen

Oikeusministeriön virkamatkustamisessa noudatetaan muun muassa valtion matkustusstrategiaa, valtion matkustussääntöä sekä valtioneuvoston päivitettyä matkustusohjetta. Matkustuksessa huomioidaan lisäksi oikeusministeriön kestävä kehityksen yhteiskuntasitoumus matkustuksen vähentämisestä. Valtion matkustusstrategialla tavoitellaan matkustamisen korvaamista ja vähentämistä erityisesti etäyhteyksiä hyödyntämällä. Näin toimien vähennetään ympäristökuormitusta ja saavutetaan kustannussäästöjä. Matkustusstrategia ohjaa matkustustarpeen arviointiin, jonka perusteella osallistuminen tapahtuu joko etäyhteyksin tai osallistumalla fyysisesti.

Oikeusministeriön kestävät ja vastuulliset matkustus-, tapahtuma- ja kokouskäytännöt valmisteltiin ja otettiin käyttöön vuonna 2022. Ympäristövastuullisuutta lisätään ensisijaisesti matkustusmääriä vähentämällä. Mikäli virkamatka päätetään toteuttaa, ympäristövastuullisuus huomioidaan matkustustavan valinnassa, esimerkiksi julkista liikennettä suosimalla. Lentomatkustamista vähennetään erityisesti sellaisilla alle 500 kilometrin etäisyyksillä, joilla lentomatka on korvattavissa ajallisesti kohtuullisin juna-, laiva- tai bussiyhteyksin. Lisäksi päivitetty matkustusohje tunnistaa virkamatkojen yhdistämisen mahdollisuuden. Mikäli yhdistäminen on mahdollista ja tarkoituksenmukaista, se voi mahdollistaa sekä kustannussäästöt että työ- ja vapaa-ajan säästöt sekä vähentää ympäristökuormitusta. Käytännössä tämä voi tarkoittaa esimerkiksi kahden peräkkäisen virkamatkan yhdistämistä siten, ettei välissä matkusteta edestakaisin esimerkiksi lentämällä.

Taulukko 1. Oikeusministeriön liikematkustus 2022

Matkustustapa	Matkojen määrä	Kilometrit	CO ₂ e kg
Lentokone	569	1 227 347	120 172
Juna	61	22 108	785
Yhteensä	630	1 249 454	120 956

Vuoden 2022 liikematkustuksen määrää ei ole hyödyllistä verrata vuosiin 2020 ja 2021, sillä koronapandemia rajoitti matkustamista merkittävästi.

Digitaalista työskentelyä jatkettiin myös vuonna 2022. Oikeusministeriö pyrkii hyödyntämään etäyhteyksiä aina, kun se on mahdollista. Etäkokoustaminen ja hybriditilaisuudet ovat osa kestäviä kokouskäytäntöjä. Mikäli henkilö osallistuu vain yhden tai muutaman asiakohdan käsittelyyn, suositaan hybridikokouksissa etäosallistamista, jos kokouksen järjestäjä pitää sitä järkevänä. OM:n hallinnonalan sisäisissä kokouksissa suositaan hybridimallia, jotta vähennetään matkustusta.

Kiinteistöt

Oikeusministeriö toimii valtion omistamassa kiinteistössä. Osana Suomen hiilineutraalisuustavoitetta vuoteen 2035 mennessä Senaatti-kiinteistöt toteuttaa suunnitellut hiilineutraalisuustoimenpiteet valtion omistamissa kiinteistöissä. Senaatti laatii suunnitelmat valtion toimitilojen muuttamisesta hiilineutraaleiksi. Oikeusministeriön toimitilojen jäljestä pystytään raportoimaan tarkemmin, kun valtion yhteinen hiilijalanjäljen arviointimalli valmistuu.

Sosiaaliset vaikutukset

Yhdenvertaisuuslain mukaan viranomaisilla, koulutuksen järjestäjillä ja työnantajilla on velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta. Yhdenvertaisuuden edistämisen keskeisin väline on yhdenvertaisuussuunnittelu. Yhdenvertaisuussuunnittelu tarkoittaa sitä, että organisaatio arvioi ja kehittää toimintaansa suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti yhdenvertaisuuden toteutumisen näkökulmasta. Oikeusministeriö kehittää yhdenvertaisuussuunnittelun ja yhdenvertaisuuden arvioinnin ohjeita ja menetelmiä, ylläpitää syrjinnän seurantajärjestelmää sekä koordinoi kansallisia syrjinnän vastaisia tiedotuskampanjoita.

Korona ja sen lisäämä etätyöskentely ovat tuoneet oikeusministeriön henkilöstön työhyvinvointiin sekä hyviä että huonoja puolia. Vuoden 2022 VMBaron mukaan hybridityöskentely on vaikuttanut negatiivisesti erityisesti siihen, miten virkahenkilöstö kokee työyhteisön yhteisöllisyyden. Työtyytyväisyyden tulokset olivat kuitenkin pääosin parantuneet vuodesta 2021, mutta niihin on kiinnitettävä edelleen huomiota.

Taloudelliset vaikutukset

Oikeusministeriö edistää kestävästä kehitystä osana ydintoimintaansa ja strategiaansa. Kestävästä kehityksestä ja vastuullisuusasioihin liittyvä budjetointi tehdään osana oikeusministeriön pääluokkaa, luku ja momenttikohtaista budjetointia. Oikeusministeriöllä ei ole erillistä vastuullisuusbudjettia, ja rakenne noudattaa yleistä budjettirakennetta.

Hallinnonalan tulosohejauksessa tavoite hiilijalanjäljen pienentämisestä on huomioitu osana oikeusministeriön hallinnonalalle antamaa tulossuunnitteluohjeistusta. Hallinnonalan kirjanpitoyksiköiden tulee arvioida toimenpiteitä toimialansa hiilijalanjäljen pienentämiseksi sekä asettaa omat tavoitteensa tunnistettujen päästövähennysten toteuttamisesta.

6 Kuvaus raportin laadintatavasta

Vastuullisuusraportissa raportoitavat kestävän kehityksen tavoitteet perustuvat oikeusministeriön kestävän kehityksen visioon, josta ministeriön osastopäällikkökokous päätti loppuvuodesta 2020. Vastuullisuusraporttia on valmisteltu osana ministeriön kestävän kehityksen verkoston työtä ja raportin laatimiseen liittyvään työhön ovat osallistuneet myös ministeriön osastot ja esikunta. Raportti esiteltiin ja vahvistettiin ministeriön osastopäällikkökokouksessa 2.5.2023

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.justitieministeriet.fi

ISSN 2490-208X (PDF)
ISBN 978-952-400-643-9 (PDF)